Voortbouwen op vertrouwen

Evaluatie van het functioneren van de Commissie Genetische Modificatie (COGEM), 2025

December 2025

Evaluatiecommissie:

Em. prof. dr. Cees P. Veerman, voorzitter

Em. prof. dr. André N. van der Zande

Drs. Teo J. Wams

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Inleiding	3
2. Werkwijze	4
3. Context	5
4. Bevindingen	8
5. Conclusies	13
6. Aanbevelingen	15

Bijlagen

Bijlage 1: De opdracht van de Evaluatiecommissie	16
Bijlage 2: De lijst met geïnterviewden	17

1. Inleiding

Om de vier jaar wordt in opdracht van de Commissie Genetische Modificatie (COGEM) het functioneren van de COGEM onafhankelijk geëvalueerd. Dit is vastgelegd in de Wet Milieubeheer. Het bestuur van de COGEM heeft voor de evaluatie 2025 een evaluatiecommissie aangezocht en een opdracht geformuleerd. De opdracht voor de evaluatie is door de COGEM geformuleerd in drie steekzinnen:

- Is de COGEM effectief en efficiënt, met name in de ogen van haar opdrachtgevers;
- Wat is de doorwerking van de adviezen en signaleringen van de COGEM;
- Is de COGEM goed voorbereid op de nieuwe (wetenschappelijke en maatschappelijke) ontwikkelingen.

De evaluatiecommissie bestaat uit:

- Em. prof. dr. Cees P. Veerman, voorzitter
- Em. prof. dr. André N. van der Zande
- Drs. Teo J. Wams

De evaluatiecommissie is ondersteund door ir. Peter J.A.L. Munters als secretaris.

2. Werkwijze

De evaluatiecommissie heeft voor het onderzoeken van het functioneren van de COGEM gebruikgemaakt van het statusrapport dat de COGEM heeft opgesteld over de periode waar de evaluatie betrekking op heeft, het evaluatierapport van de KWINK-groep dat in 2021 is verschenen, verslagen van het Dagelijks Bestuur van de COGEM, de website, publicaties en andere schriftelijke bronnen. Daarnaast heeft de evaluatiecommissie een 14-tal vertrouwelijke gesprekken gevoerd met in totaal 23 personen. De geïnterviewden hebben op een uiteenlopende manier te maken met de COGEM zoals de organisaties die een rol hebben in de vergunningsketen, ministeries, aanvragers van vergunningen, (advies)organen waarmee samen wordt gewerkt zoals de Gezondheidsraad en de Centrale Commissie Mensgericht Onderzoek, belangenorganisaties en de politiek. De gesprekken hebben belangrijke inzichten opgeleverd. Een overzicht van de gespreksdeelnemers is opgenomen in bijlage 2. De evaluatiecommissie hecht eraan te benadrukken dat deze rapportage, de conclusies en aanbevelingen volledig voor rekening komen van de commissie.

Op basis van de schriftelijke bronnen en de gesprekken heeft de evaluatiecommissie zich een beeld gevormd van het functioneren van de COGEM en de omgeving waarbinnen de COGEM opereert. Dit is weergegeven in de volgende twee hoofdstukken waarin context en bevindingen zijn beschreven. Hierbij wordt ingegaan op de drie vragen die het bestuur van de COGEM de evaluatiecommissie heeft meegegeven als kader voor de evaluatieopdracht. De commissie heeft de bevindingen samengebracht tot een zevental conclusies en daarvan afgeleid doet de commissie zes aanbevelingen.

3. Context

3.1. Inleiding

De COGEM opereert in een zeer dynamisch veld waarin de ontwikkelingen snel gaan en dat organisatorisch complex is. Dit is mede de reden om aandacht te besteden aan de context waarbinnen de COGEM haar werk doet.

3.2. Het veld van biotechnologie

De ontwikkeling en het gebruik van biotechnologie in de gezondheidszorg en bij de productie van voedsel gaan heel snel. Nieuwe technieken en toepassingen worden ontwikkeld en de schaal waarop deze worden toegepast wordt snel groter. Waar het werk eerst alleen in laboratoria plaats vond gaat het nu ook om toepassing in grote reactorsilo's.

Het is een hoogtechnologische sector die kennisintensief is en die zich bewust is van de risico's. Deze sector is gewend zorgvuldig te werken en adequate beheersmaatregelen te treffen.

Het is een sector met grote groeipotentie, zoals onderkend in de kabinetsvisie op Biotechnologie die dit voorjaar aan de Tweede Kamer is aangeboden[1]. Zowel bij de medische toepassingen als bij de toepassingen ten behoeve van de voedselproductie investeren grote multinationale ondernemingen in deze sector. Bij voedselgewassen en sierteelt gaat het deels ook om kleinere.

De mogelijkheden van genetische modificatie en de toepassing ervan worden steeds groter en zijn tevens groter dan is toegelaten. Er zijn derhalve aanzienlijke mogelijkheden van misbruik en een bedreiging is dat deze technieken kunnen worden gebruikt als wapens. Daarom vraagt niet alleen veiligheid (safety) van de toepassingen maar ook de beveiliging (security) grote aandacht.

3.3. Biotechnologie in de samenleving

Het maatschappelijke en politieke debat over het gebruik van biotechnologie is op dit moment in een rustig vaarwater[2]. De mogelijkheden van gentherapie voor de bijdrage aan genezing van mensen enerzijds en het in Europees verband stellen van grenzen aan de toepassing in de medische wetenschap (geen kiembaanmodificatie), de land- en tuinbouw (geen genetisch gemodificeerde gewassen buiten de soortgrenzen) en de zorgvuldige voorschriften aan het gebruik anderzijds hebben daartoe bijgedragen. Het tot

[1] Kabinetsvisie op Biotechnologie 2025-2040, april 2025, 2025D16515
[2] De dynamiek van het GGO-debat anno 2025, COGEM Signalering, CGM/251030-01

nu toe uitblijven van ernstige incidenten met biotechnologische toepassingen draagt bij aan het vertrouwen in deze technologie.

Dat wil niet zeggen dat er geen maatschappelijk debat is over het gebruik van biotechnologie. Om uiteenlopende redenen, is er zorg of weerstand. De biologische sector is bezorgd dat kruisbesmetting bij biologische gewassen onvermijdelijk is. Er is zorg over het verschuiven van de macht over vermeerderingstechnieken van gewassen naar grote multinationale bedrijven (via het octrooirecht). Dat bergt grote risico's in zich en houdt bedreigingen in voor onder meer het voortbestaan van kleine kweekbedrijven. Ten aanzien van de medische toepassingen zijn er zorgen over de technische mogelijkheden om met kiembaanmodificatie genetische veranderingen aan te brengen die aan het nageslacht worden doorgegeven. Internationaal is afgesproken om het DNA van toekomstige generaties niet te veranderen, maar het is technisch wel mogelijk. Ook zijn er zorgen over de veiligheid van geneesmiddelen zoals vaccins die met genetische modificatietechnieken tot stand komen of zijn gekomen. Dit kan uitgroeien tot maatschappelijke onrust en voeding geven aan bewuste verspreiding van misinformatie.

3.4. De organisatie bij de overheden

De COGEM heeft als taak de minister van Infrastructuur en Waterstaat te adviseren over risico's van genetische modificatie voor mens en milieu, de indeling in risicogroepen, de veiligheidsmaatregelen die getroffen moeten worden en de eisen aan deskundigheid van de mensen die er mee werken. De COGEM heeft daarnaast als taak het kabinet gevraagd of ongevraagd te informeren (via zogenaamde Signaleringen) over ethische en maatschappelijke aspecten die verbonden zijn aan genetische modificatie.

De COGEM is één schakel in een keten van organisaties die een rol hebben bij de beoordeling van genetische modificatie. In het traject van de beoordeling van de toepassing van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) spelen het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, het Bureau GGO bij het RIVM, de COGEM en de Inspectie Leefomgeving en Transport allemaal een eigen rol. Voor de medische beoordeling van experimenten met ggo's bij mensen is de Centrale Commissie Mensgericht Onderzoek verantwoordelijk. Beide trajecten zijn formeel geheel gescheiden.

Er is in Europees verband een beweging naar meer uniformering van de uitvoering van de Europese regelgeving. De bevoegdheden voor het beoordelen en toelaten van genetische modificatie verschuift naar Europese instituties zoals het European Medicines Agency (EMA) en European Food Safety Authority (EFSA). Deze Europese instellingen kunnen daarbij een beroep doen op nationale instituten. De regelgeving zelf is ook in ontwikkeling. Relevante recente EU-regelgeving die is vastgesteld of in behandeling betreft onder andere de Clinical Trials Regulation, in werking getreden in 2022 en met

ingang van 2025 volledig operationeel en de Verordening Nieuwe Genomische Technieken (NGT). In het voorstel voor de NGT-Verordening is opgenomen dat NGT-planten die ook door middel van conventionele veredeling zouden kunnen worden verkregen zijn vrijgesteld van de vergunningplicht, milieurisicobeoordeling en etikettering. Deze Verordening zal, zodra deze van kracht is, daarmee invloed hebben op het takenpakket van de COGEM. Voor deze Verordening zijn de triloog onderhandelingen waarbij Europees Parlement, de Europese Raad en de Europese Commissie tot overeenstemming moeten komen in december 2025 tot afronding gekomen[3].

[3] Naast deze Verordeningen zijn ook andere regelgeving en guidelines relevant zoals de Guideline on quality, non-clinical and clinical requirements for investigational advanced therapy medicinal products in clinical trials van de European Medicines Agency

4. Bevindingen

4.1. Inleiding

De drie hoofdvragen die het kader vormen voor de evaluatieopdracht zijn benut voor de vraagstelling bij de interviews. De bevindingen die gebaseerd zijn op de gesprekken en de documenten zijn geordend langs de drie hoofdvragen.

4.2. Is de COGEM effectief en efficiënt, met name in de ogen van haar opdrachtgevers?

Ten aanzien van deze vraag is ons het volgende gebleken:
Er is bij de organisaties in het veld van de biotechnologie grote waardering voor de kwaliteit van de producten die de COGEM aflevert. De inhoudelijke wetenschappelijke kwaliteit staat hoog aangeschreven bij professionals en beleidsmakers. De adviezen en rapporten zijn duidelijk en helder geschreven. Dit is mede het resultaat van een zeer bekwaam secretariaat en de geëngageerde inspanningen van veertig topwetenschappers vanuit de relevante vakgebieden die in de verschillende subcommissies van de COGEM de adviezen vaststellen en de Signaleringen uitbrengen.
De hoofdmoot van het werk van de COGEM bestaat uit adviezen ten behoeve van de vergunningverlening. Dit betreft adviezen voor een specifieke aanvraag of adviezen die betrekking hebben op een categorie van soortgelijke vergunningaanvragen. Het Bureau GGO van het RIVM verzoekt de COGEM om deze adviezen.

De COGEM brengt daarnaast Signaleringen uit, waarin aandacht wordt gevraagd voor nieuwe ontwikkelingen en trends, èn gewezen wordt op aspecten die om speciale aandacht vragen of waarbij risico's voor mens en milieu kunnen optreden.

Een speciale positie neemt de Trendanalyse Biotechnologie in (de meest recente is verschenen in 2023[4]). Deze trendanalyse is een periodiek gezamenlijk product van de Gezondheidsraad en de COGEM. De trendanalyse geeft een breed overzicht van de relevante ontwikkelingen en bevat ook een expliciet advies aan het Kabinet. De kwaliteit van de trendanalyse wordt allerwegen als uitstekend beoordeeld.

De COGEM geeft ook opdracht aan derden om onderzoek te doen naar nieuwe ontwikkelingen en kennisleemtes die van belang zijn voor het verantwoord omgaan met genetische technieken. De onderzoeken worden eveneens van goede kwaliteit gekwalificeerd en de begeleiding door de COGEM als professioneel.

[4] Trendanalyse biotechnologie, tijd voor een integrale visie; maart 2023, CMG/230321-02

Derhalve komt de evaluatiecommissie tot de slotsom dat de COGEM effectief functioneert.

Een objectief oordeel over de efficiency van de COGEM kan de evaluatiecommissie moeilijk geven. Dat zou immers vragen om een kwantitatieve vergelijking met andere soortgelijke organisaties, wat de evaluatiecommissie niet heeft gedaan. Het beeld is evenwel dat het secretariaat, ook gezien de beperkte omvang, er goed in slaagt de vergunningtermijnen te halen zonder op kwaliteit toe te geven.

Uit de gesprekken blijkt ook waardering voor de plezierige en professionele samenwerking met andere organisaties. De samenwerking met de Gezondheidsraad bij de trendanalyse is nadrukkelijk genoemd, evenals de inmiddels verbeterde samenwerking in de vierhoek van Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Bureau GGO (RIVM), COGEM en ILT.

De COGEM is een technisch wetenschappelijk adviesorgaan dat op een professionele wijze in de luwte haar werk doet. De COGEM richt zich daarbij vooral op deskundigen en professionals in de sector.

De evaluatiecommissie constateert dat de gehele keten van Ministerie, Bureau GGO, COGEM en ILT weliswaar goed samenwerkt, maar ook onnodig ingewikkeld is. De commissie heeft de indruk dat er overlap zit in werkzaamheden, met name bij de interface tussen COGEM en het Bureau GGO. Ook wijkt de werkwijze in de keten van risicobeoordeling af van de werkwijze van de medische beoordeling van gentherapie-experimenten, waar de Centrale Commissie Mensgericht Onderzoek de expertrol vervult en tevens de toestemmingsverlening verzorgt. Anderzijds is de capaciteit voor het toezicht op de naleving heel beperkt. Met de groei van de toepassingen en de risico's op misbruik van de genetische technieken is de vraag gerechtvaardigd of de toezichthouder voldoende is toegerust voor zijn taak. Een nadere analyse van de gewenste organisatie van de vergunningverlening, mede in het licht van de beweging naar meer Europese harmonisatie is dan ook naar ons oordeel wenselijk. Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft deze zomer Allessie Advies de volgende opdracht gegeven:

- *"Het vormen van een toekomstbeeld van de te verwachten aard en omvang van de vergunningverlening ggo's voor de komende 10 jaar en de uitdagingen daarbij, waarbij wordt verzocht gebruik te maken van veel bestaand materiaal en gedocumenteerde inzichten.*
- *Het in beeld brengen van verschillende mogelijkheden voor het positioneren van adequate en toekomstbestendige vergunningverlening ggo's inclusief een sterkte- zwakteanalyse per scenario."*

De uitkomsten van dit onderzoek kunnen van grote betekenis zijn voor de verdere invulling van de verantwoordelijkheden in de keten van vergunningverlening en toezicht. De evaluatiecommissie neemt aan dat haar aanbevelingen ten aanzien van dit vraagstuk worden betrokken bij het onderzoek en de besluitvorming[5].

4.3. Wat is de doorwerking van de adviezen en Signaleringen van de COGEM?

Ten aanzien van deze vraag merken wij het volgende op:
De adviezen ten behoeve van de vergunningverlening worden door de aanvragers begrepen, uitgedragen en toegepast. Uit het veld, met name het medische veld, komt wel de vraag om meer direct met de COGEM te kunnen communiceren over adviezen betreffende vergunningaanvragen. De communicatie verloopt nu over het algemeen via het Bureau GGO van het RIVM. De COGEM-adviezen worden door het Bureau GGO vrijwel altijd overgenomen. In een enkel geval is een aanpassing doorgevoerd met name om aan te sluiten bij de geldende regelgeving.
De Signaleringen worden door de professionals binnen de overheid, andere adviesorganen en de organisaties en bedrijven die actief zijn op het gebied van genetisch gemodificeerde organismen en gentherapieën gewaardeerd: signalering van ontwikkelingen in een vroegtijdig stadium, wetenschappelijk en inhoudelijk van hoog niveau, geeft belangrijke inbreng aan de sector en diverse Signaleringen worden internationaal binnen de EU benut.

Breder in de samenleving en in de politieke arena zijn de COGEM-Signaleringen nauwelijks bekend (uitgezonderd de Trendanalyse Biotechnologie). De COGEM zelf kiest er niet voor om breder zichtbaar te zijn in de samenleving. In de vorige evaluatie (2021), uitgevoerd door de KWINK-groep, was één van de aanbevelingen om de publiekscommunicatie te versterken. De COGEM heeft na uitvoerig intern beraad evenwel besloten geen duidelijk gevolg aan deze aanbeveling te geven. De subcommissie Ethiek en Maatschappelijke Aspecten heeft wel een actievere opstelling richting de maatschappij bepleit. Bij de keuze om hier geen invulling aan te geven speelde een doorslaggevende rol de vrees om partij te worden in het publieke debat en daarmee de onafhankelijkheid van de COGEM te schaden. Een positie in de luwte, gebaseerd op degelijke wetenschappelijke inzichten past de COGEM wel, is de heersende opvatting. Het departement van Infrastructuur en Waterstaat, opdrachtgever van de COGEM, dringt ook niet aan op een actievere rol in het publieke debat. Signaleringen worden bijvoorbeeld niet voorzien van een appreciatie van de verantwoordelijk bewindspersoon en niet aangeboden aan de Tweede Kamer.

[5] Het proefschrift van dr. mr. V. Rerimassie, Shaping the unknown: New developments in technology assessment to align synthetic biology and society, wil de commissie daarnaast onder de aandacht brengen.

Een aantal organisaties geeft aan dat de inzichten die in de Signaleringen zijn opgenomen een breder publiek verdienen en door de politiek gekend zouden moeten worden om op de juiste thema's en op deugdelijke wetenschappelijke gronden het debat te voeren. De evaluatiecommissie deelt die opvatting. Het publieke debat over biotechnologie is nu in rustiger vaarwater gekomen, maar de ontwikkelingen gaan snel en de publieke opinie kan snel wijzigen als de indruk ontstaat dat er buiten de samenleving om nieuwe genetische technieken worden ingevoerd. De COGEM heeft niet de ambitie en is op dit moment niet toegerust om een actieve rol te spelen in het publieke debat of om de dialoog met de samenleving op adequate wijze te organiseren. Het gaat bij het gestructureerd organiseren van een dialoog niet slechts om het aantrekken van een communicatiemedewerker. Integendeel, dat is slechts één van de noodzakelijke voorwaarden. Het gaat in essentie om de bereidheid om al dan niet verantwoordelijkheid te accepteren om in het hele proces van Signalering en advisering de interactie te zoeken met de samenleving in den brede. Het Rathenau Instituut heeft veel kennis hierover en heeft ook ervaring met de dialoog over biotechnologie[6]. Onze gesprekspartners noemen het Rathenau Instituut vaak als partij die dat goed doet en die behulpzaam kan zijn voor de COGEM.

De doorwerking van de trendanalyse is wel concreet zichtbaar. Deze analyse heeft geleid tot een uitvoerige kabinetsbrede reactie waarin het advies om te komen tot een visie van het Rijk is overgenomen. De kabinetsvisie Biotechnologie 2025 - 2040 is aangeboden aan de Tweede Kamer. De volgende stap, het opstellen van een uitvoeringsagenda, is aan een nieuw kabinet.

4.4. Is de COGEM goed voorbereid op de nieuwe (wetenschappelijke en maatschappelijke) ontwikkelingen?

Deze vraag is van een andere orde dan de vraag waar het hiervoor om gaat.
De COGEM is zeer goed op de hoogte van de nieuwe wetenschappelijke en technische ontwikkelingen op het gebied van biotechnologie. Dat blijkt uit de trendanalyse die samen met de Gezondheidsraad is opgesteld en uit de Signaleringen. Dit vraagt wel een blijvende alertheid en het tijdig ontsluiten van nieuwe expertise en betrekken van experts uit nieuwe velden. Een opkomend vraagstuk is hoe het gebruik van artificial intelligence de mogelijkheden van de genetische modificatie kan en ook zal beïnvloeden.

De evaluatiecommissie heeft vastgesteld dat de COGEM zich niet of nauwelijks heeft voorbereid op situaties waarbij het werk van de COGEM of de organisatie maatschappelijk en publiekelijk wordt bekritiseerd (al dan niet terecht). De ervaring bij

[6] Het Rathenau Instituut is één van de partners van: De DNA Dialogen - praat mee over knippen & plakken in DNA

andere overheidscommissies en -colleges leert dat zo'n situatie zich onverwachts kan aandienen[7]. We doelen op acute maatschappelijke onrust en daaruit voortkomende dringende vragen als gevolg van incidenten of (vermoedens van) mogelijke gevaren voor de burger of de leefomgeving. Het omgaan met dergelijke ontwikkelingen is van een geheel andere aard dan het bekwaam en effectief zorgdragen voor tijdige en transparante voorlichting of het samen met andere instanties organiseren van een vruchtbare dialoog met stakeholders, de politiek en de samenleving. Het gaat hierbij om het ter beschikking hebben van instrumentarium gericht op het omgaan met de ontstane commotie op basis van doordachte acties die gebaseerd zijn op vooraf ontwikkelde scenario's. Het instrumentarium daarvoor betreft draaiboeken, procedureafspraken en protocollen die verantwoordelijkheden voor te nemen maatregelen in de organisatie en in de rest van de keten duidelijk beleggen. Relevant is ook het verkrijgen van ervaring door "te oefenen" in fictieve situaties of incidenten en het achteraf evalueren van toepaste interventies. Kortom het als lerende organisatie zo goed mogelijk voorbereid zijn op het te verwachten onverwachte. Daarmee is zowel de bescherming van de kwaliteit en integriteit van de organisatie zelf gewaarborgd als de maatschappelijke plicht het publiek zo objectief en verantwoord mogelijk te informeren.

Als derde thema voor de toekomst is de evaluatiecommissie gewezen op de ontwikkelingen in de Europese Unie. Dit betreft nieuwe regelgeving op het gebied van nieuwe genomische technieken (NGT's) en het regime dat hierbij geldt. De beweging die wordt ingezet is om toe te werken naar meer harmonisatie in EU verband, een grotere rol voor de Europese autoriteiten zoals het European Medicines Agency (EMA) en de European Food Safety Authority (EFSA). Deze ontwikkeling vraagt om een heroriëntatie van de nationale autoriteiten en nationale organen zonder daarbij het waardevolle kind (de COGEM) met het Europese badwater weg te gooien.

[7] Hoewel de COGEM tot nu toe geen onderwerp van debat is geweest, geldt dat wel voor genetische modificatie. In de publicatie Tovenaarsleerling, Over passen en meten met DNA gaat em. prof. B. (Kees) Zoeteman in op de Monsanto-marsen. In 2013 ontstond een heel snel opgekomen protest in meerdere landen tegen de macht van Monsanto.

5. Conclusies

5.1. De kwaliteit van de adviezen, Signaleringen en onderzoeksrapporten is wetenschappelijk van hoog niveau. Dat is te danken aan de veertig zeer deskundige leden van de COGEM ondersteund door een bekwaam secretariaat. Het secretariaat is inhoudelijk kundig en levert goed geschreven adviezen en rapporten op.

5.2. De organisatie van de overheidsketen die zorgdraagt voor de risicobeoordeling van ontwikkeling en toepassing van genetisch gemodificeerde organismen is adequaat maar leent zich voor vereenvoudiging.

5.3. De doorwerking van de producten bij de professionals (zowel profit als non-profit) is goed. De adviezen worden overgenomen en vinden draagvlak bij organisaties die genetische modificatie technieken gebruiken en ontwikkelen. De Signaleringen worden benut als kennisbron en dragen bij aan de beleidsontwikkeling. Het ontbreken van een kabinetsreactie en het niet aanbieden aan de Tweede Kamer is een manco. De doorwerking naar het bredere publiek en de politiek is onderbelicht en biedt ruimte voor verbetering. De COGEM en de producten van de COGEM zijn onvoldoende bekend. De COGEM ontbeert een gestructureerde aanpak om de samenleving te betrekken bij haar werk. Er is op dit punt geen echte toekomstgerichte strategie en geen capaciteit bij de COGEM om de adviezen en Signaleringen bij een breder publiek en de politiek onder de aandacht te brengen.

5.4. De COGEM ontbeert een gestructureerd overleg met stakeholders in de samenleving, buiten de vierhoek van de eigen keten. Een dergelijk periodiek overleg wordt wenselijk geacht door betrokken partijen en is ons inziens heel goed mogelijk zonder in te boeten op de onafhankelijkheid.

5.5. De veranderingen in de Europese regelgeving voor nieuwe genetische technieken zullen leiden tot een grotere rol van de EU-instituties en een andere rol van nationale autoriteiten. Dit vraagt op korte termijn om een heroriëntatie van de werkzaamheden van de COGEM en het voorbereiden op de nieuwe situatie.

5.6. De COGEM is onvoldoende voorbereid op de situatie dat er maatschappelijk onrust en discussie ontstaat over (onderdelen van) het werk van de COGEM of de (onafhankelijkheid) van de COGEM-organisatie. De nu bestaande relatieve rust zou kunnen leiden tot de gedachte dat voorbereid zijn op incidenten minder relevant is. De commissie wil juist de noodzaak om voorbereid te zijn benadrukken.

5.7. Het nut en de noodzaak van het behouden en verder versterken van een nationaal expertisecentrum van excellent niveau op het gebied van risicobeoordeling en beheersing van genetische modificatie staat buiten kijf.

6. Aanbevelingen

6.1. Ontwerp opnieuw de overheidsketen van beoordeling en beheersing van de risico's van ontwikkeling en toepassing van genetisch gemodificeerde organismen. Streef daarbij naar vereenvoudiging, uniformeer waar mogelijk met aanpalende toestemmingverleningstrajecten zoals onder de Wet Medisch Wetenschappelijk Onderzoek en houd rekening met nieuwe vraagstukken zoals die van de biosecurity. Houd bij het ontwerp rekening met de Europese ontwikkelingen, zet in op een goede positie voor Nederlandse expertise en benut daarbij de sterke positie van de COGEM in Europa. Betrek deze aanbeveling bij de opdracht die het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat thans extern heeft uitgezet.

6.2. Ontwikkel met het Rathenau Instituut een gestructureerde samenwerking en ga deze, met in achtneming van beider verschillende taakopdracht, benutten om inzichten en opvattingen die in de samenleving bestaan of zich ontwikkelen op te halen en wanneer zulks wenselijk of noodzakelijk is deze te integreren in met name de totstandkoming en het uitbrengen van de Signaleringen van de COGEM. Een samenwerkingsvorm zoals voor de Trendanalyse Biotechnologie wordt gehanteerd met de Gezondheidsraad kan hiervoor model staan.

6.3. Spreek met de verantwoordelijke bewindspersoon van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat af dat de Signaleringen standaard aan de Tweede Kamer worden aangeboden, bij voorkeur voorzien van een appreciatie van het kabinet.

6.4. Organiseer geregelde periodieke ontmoetingen met de meest relevante maatschappelijke stakeholders (Plantum, BVF Platform, etc.).

6.5. Bereid de COGEM voor op het te "verwachten onverwachte". Stel een draaiboek op voor crisissituaties waaronder die van plotselinge negatieve maatschappelijke aandacht voor producten van de COGEM of de COGEM-organisatie. Ga oefenen met mogelijke incidenten samen met de organisaties in de keten.

6.6. Investeer in het vasthouden van het huidige hoge niveau van de COGEM-organisatie en de adviezen en Signaleringen van de COGEM door het bewaken van de kwaliteit en onafhankelijkheid en vier met de leden en het secretariaat de grote waardering voor het werk van de COGEM. De COGEM is topspeler op haar terrein.

Bijlage 1. De opdracht van de Evaluatiecommissie

Evaluatiecommissie

Wettelijke 4-jaarlijkse evaluatie COGEM

In de Wet Milieubeheer is vastgelegd dat de COGEM om de vier jaar de taak, de samenstelling, de inrichting en werkwijze van de commissie aan een onderzoek onderwerpt en aan de hand daarvan voorstellen kan doen voor gewenste veranderingen. Het resulterende rapport wordt aan de staatssecretaris van IenW aangeboden, die het voorzien van zijn standpunt aan beide kamers der Staten-Generaal zal toezenden.

- Voor 2021 heeft het Dagelijks bestuur van de COGEM de opdracht voor de evaluatie geformuleerd in drie steekzinnen:
    - 'Is de COGEM effectief en efficiënt', met name in de ogen van haar opdrachtgevers;
    - 'Wat is de doorwerking van de adviezen en signaleringen van de COGEM';
    - 'Is de COGEM goed voorbereid op de nieuwe (wetenschappelijke en maatschappelijke) ontwikkelingen'.
- Ten behoeve van de evaluatie is een achtergronddocument (statusrapport) opgesteld met informatie over de COGEM en een overzicht van de activiteiten en publicaties van de COGEM in de afgelopen 4 jaar.
- De evaluatie 2021 is uitgevoerd door KWINKgroep. De volgende documenten zijn ter informatie bijgevoegd:
    - Het evaluatierapport,
    - De begeleidende brief van de COGEM
    - De brief van de staatssecretaris
    - Daarnaast is mede naar aanleiding van de evaluatie door een stagiaire een onderzoek uitgevoerd naar de communicatiestrategie van de COGEM. Dit stagerapport is ook bijgevoegd.

Bijlage 2. De lijst van organisaties en mensen waar de Evaluatiecommissie mee heeft gesproken

- Biohuis, Laurens Nuijten BSc, Directeur
- Bureau GGO van het RIVM, drs. Yvonne de Keulenaar, Afdelingshoofd Gentechnologie en Biologische Veiligheid
- BVF-platform, dr. ing. Marcel van Bergen, Voorzitter BVF-platform en Bioriskmanager RadboudUMC; dr. Carrie Ris-Stalpers, Universitair hoofddocent Amsterdam UMC; Faas H. van Dooren MSc, Coördinerende Biologischeveiligheidsfunctionaris Amsterdam UMC
- Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek, prof. dr. Michaël Boele van Hensbroek, voorzitter en hoogleraar Amsterdam UMC en dr. Kaate Vanmolkot, lid van de wetenschappelijke staf.
- COGEM, em. prof. dr. ir. Paul C Struik, Lid van de subcommissie Ethiek en Maatschappelijke aspecten en dr. Clara Posthuma, Wetenschappelijk secretaris subcommissie Medisch Veterinair en Plaatsvervangend algemeen secretaris
- COGEM, em. prof. dr. ing. Sybe Schaap, Voorzitter en em. prof. dr. Marianne de Visser, lid van het dagelijks bestuur, hoogleraar Amsterdam UMC
- Prof. dr. Ron A.M. Fouchier, Plaatsvervangend hoofd van de afdeling Viroscience Erasmus MC
- De Gezondheidsraad, prof. dr. Karien Stronks, Voorzitter en hoogleraar Amsterdam UMC en dr. mr. V. Rerimassie, Wetenschapssecretaris
- Pieter Grinwis, lid van de Tweede Kamer voor de Christen Unie
- Inspectie Leefomgeving en Transport, ir. Flores Boom, Manager Biologische Risico’s
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, mr. Judith Elsinghorst, Directeur Omgevingsveiligheid en Milieurisico’s en Kees Hoppener MSc, Lid managementteam van de directie Omgevingsveiligheid en Milieurisico’s
- Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, dr. Susanne Sütterlin, MT-lid Gewasbescherming en Fytosanitaire Aangelegenheden en van de directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit, Cecric A. Heijdens MSc, Beleidsmedewerker
- Plantum, M. Klompenhouwer, MSc, Directeur
- Rathenau Instituut, prof. dr. ir. Eefje Cuppen, Directeur en dr. Rosanne Edelenbosch, Onderzoekscoördinator